ÎNFIINȚAREA IARMAROACELOR ȘI TÎRGURILOR SĂPTĂMÎNALE DIN MOLDOVA ÎN PERIOADA REGULAMENTARĂ (1832—1858)

DE

DUMITRU D. RUSU

Anii 1832—1864 [1] delimitează o perioadă istorică relativ scurtă, dar bogată în evenimente și transformări ale societății, transformări care, în totalitatea lor, au marcat trecerea de la orînduirea feudală la orînduirea capitalistă. În această epocă, cînd s-au păstrat încă destul de puternice trăsăturile feudale ale organizării generale a statului — ceea ce făcea ca tot ce era element nou, burghez, să se strecoare cu greu printre elementele vechi, feudale — iarmarocul și tîrgul săptămînal, forme de organizare a schimbului intern, tipice orînduirii feudale, se vor menține și dezvolta chiar. Ele vor urma calea bine cunoscută și pentru alte instituții feudale: transformîndu-se treptat conform noilor cerințe, adaptîndu-se noilor condiții vor servi, în forma lor nouă, relațiile capitaliste care se dezvoltau acum.

Există multe lucrări [2], cu caracter general sau special, care fac referiri mai largi asupra situației iarmaroacelor și zilelor de tîrg din perioada regulamentară, aducînd contribuții prețioase la cunoașterea acestei importante probleme. Dar,

---

[1] Deși prin titlu ne-am limitat sfera preocupărilor pînă la anul 1858, dată pînă la care se aplică Regulamentul organic, însă datorită identității și continuității problemelor, perioada istorică începută cu aplicarea Regulamentelor organice merge practic pînă la 1864.

[2] Gheron Netta, *Evoluția istorică a tîrgurilor periodice*, București, (f.a.), 16 p.; *Idem, Bîlciurile în comerțul nostru*, București, 1937, 7 p.; Petre Popescu (Muscel), *Tîrgul Sfîntului Ilie în urbia Cîmpul-Lungului*, Cîmpulung, 1901, 14 p.; Alexandru Th. Obreja, *Tîrgurile din Moldova în veacul al XIX-lea* (scurte considerații istorico-geografice), 1936, 29 p.; S. Vianu, *Cu privire la descompunerea feudalismului în Țările Române*, în *Studii și referate privind Istoria României*, partea I, București, 1954 p. 834—835; *Istoria României*, vol. III, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964, p. 662—664 și 969—970; *Ibidem*, vol. IV, p. 201—205; *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864* (Contribuții), Ed. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 280—288; Gh. Platon, *Cu privire la dezvoltarea pieței interne în Moldova în preajma Regulamentului organic*, în An șt. Univ Iași, secțiunea a III-a (Științe sociale), tomul V, 1959, p. 19—33; *Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și tîrguri 1776—1861. Moldova*, seria A, vol. II (sub re-

nici istoricii sau economiştii, nici geografii, nu au consacrat acestor chestiuni studii mai ample. Nu lipsesc nici unele aprecieri eronate asupra genezei acestor forme de organizare a schimbului [3].

Departe de a încerca o soluţionare completă a multiplelor aspecte pe care le ridică problema în discuţie, în nota de faţă, plecînd de la informaţii edite şi inedite, ne propunem să urmărim înfiinţarea şi evoluţia numerică a iarmaroacelor şi zilelor de tîrg [4] din perioada regulamentară.

În momentul consolidării orînduirii feudale, cînd producţia de mărfuri ajunsese la un anumit stadiu de dezvoltare se simţea nevoia lărgirii formelor de schimb, mai ales, în interiorul ţării. Dar, în condiţiile regimului feudal cu economia închisă, cu o reţea întinsă de bariere vamale şi căi de comunicaţie slab dezvoltate, regim în care domina descentralizarea şi atotputernicia fiecărui stăpîn pe domeniul său, neputîndu-se face un comerţ larg şi liber, se va dezvolta în ţară forma de schimb prin iarmaroace şi zile de tîrg.

Direct legat de proprietatea feudală, la fel ca şi celelalte privilegii feudale, dreptul de a înfiinţa iarmaroc sau zi de tîrg se acorda de domnitori stăpînilor de moşii, mănăstirilor şi, mai tîrziu, obştii tîrgurilor, la cererea acestora [5]. Primele iarmaroace pe teritoriul Principatelor Române sînt semnalate încă din secolele XIV—XV [6].

În secolele următoare, dezvoltîndu-se baza economică a regimului feudal, ceea ce impunea intensificarea schimbului de mărfuri, dat fiind şi faptul că iarmaroacele constituiau un însemnat izvor de venit pentru proprietari, se

---

dacţia: Gh. Ungureanu ş.a.), Direcţia generală a Arhivelor statului, Bucureşti, 1960, 549 p. (în continuare se va cita: *Documente privitoare la istoria economică a României* (....)

[3] In mod cu totul greşit şi tendenţios s-au pus la baza înfiinţării iarmaroacelor cauze religioase (Gheron Netta, *Evoluţia istorică a tîrgurilor periodice*, Bucureşti (f.a.), p. 6—7) ori s-a exagerat rolul elementului străin în înfiinţarea şi activitatea formelor de comerţ periodic (Gheron Netta, *Bîlciurile în comerţul nostru*, Bucureşti, 1939, p. 34; Petre Popescu (Muscel), *op. cit.*, p. 8—9).

[4] „Bîlciurile" sau „Iarmaroacele", cum li se spune în Moldova, sînt forme de comerţ care constau în întîlnirea periodică a unui număr mare de vînzători şi cumpărători la anumite date, în centre deja cunoscute, unde se desfăşoară schimbul. Acestea pot dura de la 1—2 zile pînă la 2—3 săptămîni. Cu acest prilej, pe lîngă operaţiile comerciale, au loc şi diferite spectacole, petreceri populare etc.

Iarmaroacele se deosebesc de tîrgurile săptămînale sau zilele de tîrg. Ultimele, avînd drept scop aprovizionarea curentă a populaţiei urbane şi rurale, au o acţiune limitată iar schimbul se reduce la vînzarea şi cumpărarea cu amănuntul. Rolul zilelor de tîrg sau tîrgurile — cum erau denumite curent (a nu se confunda cu aşezarea urbană mai mică care poartă aceeaşi denumire) — este strict local. Ele durează cel mult o zi şi au loc, de regulă, săptămînal (Cf. *Dicţionarul limbii române moderne*, Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1958, p. 82, 370 şi 864; *Istoria României*, vol. III, Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1964, p. 662).

[5] Cf. Nicolae Iorga, *Istoria comerţului românesc. Epoca veche*, Bucureşti, 1925, p. 45; Const. C. Giurescu, *Tîrguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, Ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1967, p. 164—167.

[6] Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 45; N.A. Bogdan, *Din trecutul comerţului moldovenesc*, Iaşi, 1925, p. 8 şi 16; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 48.

ajunge la o creştere simţitoare a numărului acestora [7]. La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului următor, în toate centrele mai importante din Moldova, acolo unde erau condiţii prielnice, se făceau iarmaroace şi zile de tîrg [8]. În noile condiţii istorice de la hotarul dintre cele două secole, se făcea trecerea de la iarmarocul tipic feudal—restrîns ca număr, dar puternic centru de schimb, care antrena în comerţ locuitorii din cele mai îndepărtate regiuni ale ţării, adesea şi negustori străini — la noul iarmaroc din perioada de trecere de la feudalism la capitalism. De data aceasta, deşi iarmarocul era mai mic din punct de vedere al volumului de mărfuri care intrau în schimb şi al ariei de cuprindere a participanţilor, totuşi, prin larga şi rapida răspîndire [9], tindea, şi va reuşi după 1832, să cuprindă întreg teritoriul ţării, asigurînd astfel extinderea şi adîncirea pătrunderii raporturilor de schimb. Legînd tot mai strîns diferitele centre de producţie izolate, se pregătea terenul pentru constituirea pieţii unice naţionale. Precizăm însă că iarmaroacele şi tîrgurile săptămînale cunosc, în perioada regulamentară, o dezvoltare maximă numai din punct de vedere numeric [10]. În privinţa volumului de mărfuri aceste forme ale comerţului periodic erau deja mult inferioare comerţului liber aflat în plină ascensiune.

Menţinerea, şi relativa lărgire, a formelor de comerţ periodic — specifice orînduirii feudale — şi în perioada regulamentară este lesne de explicat. Cu toate progresele înregistrate acum în economia Principatelor Române nu au fost înlăturate cauzele care au generat şi perpetuat schimbul prin intermediul tîrgurilor şi iarmaroacelor : regimul feudal, încă destul de puternic, impunea un şir întreg de restricţii şi practici de natură feudală, slaba dezvoltare a forţelor de producţie şi, de aici, volumul scăzut al mărfurilor, starea de înapoiere a căilor de comunicaţie şi neajunsurile transporturilor, consumul redus al populaţiei etc. Trebuie să mai avem în vedere că însăşi marii proprietari, urmărind să izoleze cît mai mult pe ţăranii de pe moşiile lor de lumea înconjurătoare, şi să-şi men-

---

[7] N. A. Bogdan, *op. cit.*, p. 37 ; *Istoria României*, vol. III. Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1964, p. 372—373.

[8] Nicolae Iorga, *Istoria comerţului românesc. Epoca mai nouă*, Bucureşti,, 1925, p. 46 ; *Istoria României*, vol. III, Ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1964, p. 662—664.

[9] Interesul pentru tîrguri şi iarmaroace determină ca acordarea acestui privilegiu să nu se limiteze numai la hrisoavele expres date în acest scop ci să fie cuprins şi în alte acte. Astfel, hrisoavele pentru întemeierea de tîrguri (aşezări populate) sau de întărire a învoielilor dintre proprietari şi tîrgoveţi, actele de danie precum şi alte asemenea documente, emanate de cancelariile domneşti, — privitoare la tîrguri, sate sau moşii — cuprindeau şi dreptul de a înfiinţa iarmaroace sau zile de tîrg (Cf. Arh. St. Iaşi, Documente, pach. 406/82, 118 ; *Ibidem*, tr. 1765, op. 2014, dosar nr. 50, f. 340 ; *Documente privitoare la istoria economică a României* (. . . .), p. 15—17, 28—29, 31—33 etc ; Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, vol. XV, Iaşi, 1926, p. 178 ; Th. Codrescu, *Uricariul, vol. I. p. 146).*

Pe lîngă grija ca iarmaroacele nou înfiinţate să fie „în locuri priincioase" şi să nu „jignească" pe alţi proprietari cu asemenea drept legiuit mai dinainte, se mai acordau şi alte înlesniri : dreptul de a face dugheni, venitul mortasipiei, dreptul de a avea oameni de pază ş.a. (Arh. st. Bucureşti, fond Ministerul de Interne al Moldovei, dosar nr. 232/1859, f. 85—87, 90 ; Documente publicate de D. Furnică în „Revista istorică", anul I (1915), nr. 7—8, p. 129—131 : Arh. st. Iaşi, dosare litera F., nr. 343, f. 19 şi documente, pachet 406/118 ; *Documente privitoare la istoria economică a României* (. . .), p. 29, ş.a.).

[10] D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturza*, Iaşi, 1947, p. 130. Vezi în continuare şi cifra iarmaroacelor şi zilelor de tîrg din perioada regulamentară.

ţină sursa de cîştig din vînzarea diverselor produse locale sau importate, au căutat „să aibă fiecare dintre ei unul sau mai multe tîrguri“ [11]. Nici Regulamentul organic nu a neglijat comerţul periodic. Dispoziţiile referitoare la comerţ, cuprinse în Regulamentul organic al Moldovei [12], au facilitat şi lărgirea reţelei de tîrguri periodice.

Referitor expres la iarmaroace, articolul 156 din Regulamentul moldovean preconiza, mai întîi, înmulţirea numărului iarmaroacelor prin aşezarea „în deosebite timpuri ale anului şi altele în părţile cele mai îndemînatice comerţului, spre înlesnirea vînzării a tuturor producturilor şi a tuturor lucrurilor de negoţ“. Mai departe, „spre a nu se face nici o zăticnire a comerţului“, se prevedea că la aceste iarmaroace „urmează a se păzi cea mai bună rînduială“. Pentru Iaşi şi „celelalte oraşe“ se orînduiau două zile de tîrg pe săptămînă [13]. De asemenea dispoziţiile regulamentare referitoare la „oborîrea“ tuturor vămilor „din lăuntrul ţării“ şi a taxelor care se luau pînă atunci pe vînzările şi schimburile ce se făceau „la zile de tîrguri, la iarmaroace, în oraşe, în tîguri şi prin satile ţării“ [14] au dus la extinderea comerţului prin iarmaroace. Rămînea numai a se plăti proprietarilor „cari au iarmaroace prin tîrgurile şi satile lor“, „de la vînzător mortasipie cîte 4 parale de cap de vită şi alte 4 de la cumpărător spre despăgubire emaşului ce se calcă de vitele aduse la acele iarmaroace“ [15].

Primele două decenii ale perioadei regulamentare vor însemna pentru tîrguri şi iarmaroace o epocă de rapidă ascensiune. Acum va creşte simţitor numărul acestora. Pe lîngă înfiinţarea de noi iarmaroace, renasc multe dintre acelea care au funcţionat pînă la 1821 sau 1829 [16]. Privitor la importanţa lor pentru schimb, ating maximum de dezvoltare în sensul ariei de răspîndire şi a antrenării la activitatea comercială a locuitorilor din cele mai îndepărtate localităţi [17].

O primă încercare de a face statistica iarmaroacelor şi zilelor de tîrg din Moldova, în scopul popularizării acestora, este făcută în cursul anului 1840. La

[11] D. Ciurea, *op. cit.*, p. 131.

[12] Regulamentul organic prevedea libertatea comerţului cu toate produsele şi înlăturarea tuturor vămilor din lăuntrul ţării ceea ce urma să contribuie la dezvoltarea industriei şi îmbunătăţirea producţiei în genere. (A se vedea articolele nr. 66, 70, 79, 81, 130, 148—156, 164 în *Regulamentul organic al Principatului Moldovei*, Iaşi, 1846, p. 11—13, 20, 23, 43—44, 161—162, 167.

[13] *Ibidem*, p. 162.

[14] *Ibidem*, p. 11—12 (art. 66). A se vedea şi publicaţia, din 31 martie 1831, pentru punerea în aplicare a Regulamentului organic, în *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, tomul I, Iaşi, 1855, nr. 1, p. 2.

[15] *Regulamentele organice ale Valahiei şi Moldovei (Regulamentul organic al Moldovei)*, vol. I, Bucureşti, 1944, p. 203.

[16] Boierii sau mănăstirile care aveau hrisoave pentru tîrguri şi iarmaroace din vremurile mai vechi, fără ca să fi fost puse în practică, caută după 1832 să le aplice.

[17] Avînd în vedere publicarea iarmaroacelor (care deocamdată, din lipsa altor informaţii privind volumul mărfurilor desfăcute în iarmaroace şi a numărului negustorilor care veneau aici, este un criteriu demn de luat în seamă pentru a judeca importanţa acestora) putem socoti anii 1836—1840, ca perioadă de dezvoltare maximă a lor. Pe lîngă creşterea numerică (a se vedea în continuare nota nr. 22), iarmaroacele şi zilele de tîrg, nou înfiinţate, se publicau în toate ţinuturile. Din „publicaţii“ nu lipsea precizarea de a se avea o grijă deosebită pentru a fi adus la cunoştinţa „tuturor locuitorilor şi neguţătorilor“ (Arh. st. Iaşi, tr. 766, dosar nr. 538 ; tr. 875, dosar nr. 997 etc.).

cererea redacției „Foii sătești" [18]. Visteria trimite circulare la toate ținuturile cerînd ispravnicilor „să pună în lucrare a să alcătui o lămurită listă de toate iarmaroacele și zilele de tîrg ce să fac în cuprinsul acelui ținut, atît prin sate cît și prin tîrguri, cu arătate anume pe ce moșie, a căruia proprietariu, în ce vreme să fac adunările, cu ce documenturi sînt statornicite și din ce vreme" [19]. Autoritățile locale au acționat cu totul formal, ceea ce face ca răspunsurile trimise Visteriei să nu prezinte nici o însemnătate pentru cunoașterea realităților epocii [20].

În schimb statistica din anul 1842, ne arată că în Moldova existau 62 de localități care aveau un total de 351 de iarmaroace și 37 de zile de tîrg [21]. Cifrele sînt edificatoare în privința nivelului de extindere la care ajunseseră tîrgurile și iarmaroacele.

Regulamentul Organic nu a legiferat calea ce trebuia urmată pentru înființarea iarmaroacelor și pînă la 1842, nu găsim nici un alt act care să reglementeze acest lucru. Totuși, din materialul documentar existent, se constată grija sporită față de acordarea acestui privilegiu. Deși, ca și pînă acum, dreptul de a face iarmaroace și tîrguri săptămînale se va consfinți tot printr-un hrisov domnesc, totuși elaborarea acestui act va fi precedată de o cercetare atentă a jalbei solicitantului de către Visterie, Isprăvnicie și Sfatul Administrativ [22]. De fapt noul spirit de ordine și descentralizare din țară se impunea și în acest sector.

În preocuparea stăpînilor de pămînt de a-și valorifica cît mai bine moșiile și a-și spori sursele de venit, tîrgurile și iarmaroacele ocupau un loc însemnat. Acestea ofereau posibilități multiple de realizare a unor însemnate venituri bănești și, totodată, un mijloc eficace de a-și popula moșiile. Mai mult ca oricînd era evidentă tendința stăpînilor de a transforma aceste adunări periodice în așezări stabile [23].

---

[18] In martie 1840, redacția „Foii sătești" cerea Visteriei „vidomostie de toate iarmaroacele ci să fac în ace lună", urmînd a fi publicată lunar, ca „fiind de mare folos" (Arh. st. Iași, tr. 875, op. 997, dosar nr. 428, f. 1).

[19] Cf. circularelor nr. 2774—2786, din 5 martie 1840, către cele 13 ținuturi ale Moldovei (ibidem, f. 2).

[20] Singurele ținuturi de la care avem unele date privind iarmaroacele sînt Tutova și Bacău (Ibidem. f. 8—9, 22—24). Două ținuturi comunicau că lucrarea nu poate fi realizată din pricina unor greutăți care s-au ivit (Neamț și Vaslui) iar alte două ținuturi răspund că nu sînt iarmaroace pe teritoriul lor (Dorohoi și Putna). De la Galați și Iași găsim doar adrese prin care se comunică că s-a răspuns la circulara Visteriei (Ibidem, f. 6—33).

[21] *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), p. 272—273. Pentru comentarii referitoare la datele statisticii din 1842 a se vedea și : *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864* (....), p. 282—283.

[22] Din actele răzlețe privitoare la iarmaroace, înființate în perioada 1832—1842, reiese calea ce se urma : jalba solicitantului către domnitor (înaintată de la 1834 direct către Visterie) era trimisă Visteriei spre cercetare și aceasta, la rîndul ei, o trimitea Isprăvniciei și de aici mergea la ocoale. După ce venea răspuns de la Isprăvnicie, Visteria raporta Sfatului, și acesta la domnitor care încuviința privilegiul. Visteria dădea hrisovul urmat de publicarea prin presă și prin circulară către ținuturi (vezi pentru Hăbășești (Roman) Arh. st. Iași tr. 776, op. 868, dosar nr. 537, f. 1—71 ; Hoceni (Fălciu), Ibidem, tr. 875, op. 997, dosar nr. 425, f. 1—96 ; Hangu (Neamț), Ibidem tr. 766, op. 868, dosar nr. 540, f. 1—170 ; etc.).

[23] În perioada 1832—1842 găsim extrem de multe jalbe solicitînd înființarea de tîrguri și iarmaroace sau punere în lucrare a acestui drept deja dobîndit (A se vedea *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), p. 144—256 și documentele semnalate în anexă nr. 28—115 de la p. 463—472).

În aceste condiţii vor creşte şi neînţelegerile dintre stăpîni[24] datorate şi lipsei unei reglementări precise a modului şi condiţiilor înfiinţării iarmaroacelor. Plecînd de aici Departamentul de Finanţe, prin raportul din 13 februarie 1842, adresat Sfatului Administrativ, venea cu propuneri asupra măsurilor care trebuiau luate în vederea reglementării problemei înfiinţării iarmaroacelor[25]. Datorită înmulţirii cererilor „din partea a mai mulţi proprietari pentru înfiinţarea de tîrguri pe la osebitele moşii" şi, totodată, „văzînd că la multe locuri se fac jigniri dreptăţilor dobîndite mai înainte de către alţi proprietari" şi, deoarece — nota în continuare documentul — cercetările care se fac de către privighetorii de ocoale"[26] „în multe rînduri se dezvelesc în urmă feluri de scăpări din vedere, care pricinuiesc şi multe reclamaţii", se considera necesar „pentru viitorime a se statornici o regulă întru această (înfiinţarea de iarmaroace şi tîrguri — n.n.")[27]. Propunerile erau cuprinse în patru puncte. Mai întîi, se cerea „ca înfiinţarea de tîrguri şi adunări de iarmaroace să nu se facă decît în depărtare de 4 ceasuri unul de altul". Pentru a se respecta această prevedere trebuia ca cererile pentru înfiinţarea de iarmaroace să fie publicate prin „Buletin şi Foaia sătească", urmînd ca „orice proprietar ce s-ar socoti obijduit cu aşa înfiinţare" să reclame în termen de trei luni de la data publicării. În acelaşi timp trebuia „să se urmeze prin Isprăvnicie cercetare la faţa locului, dacă locul unde s-ar cere înfiinţare de tîrg, nu este în depărtare mai puţin de 4 ceasuri de alt loc, unde s-ar găsi înfiinţat tîrg mai înainte"[28].

Sfatul Administrativ încuviinţează întocmai propunerile Departamentului de Finanţe la 8 martie 1842[29], comunicîndu-i-se, la 15 martie[30], hotărîrea luată, pentru a fi pusă în aplicare. Rămînea totuşi nelămurită problema măsurării distanţei de patru ceasuri. Acest neajuns, constituind adesea un pretext pentru stăpînii de moşii de eludare a principalei prevederi a aşezămîntului din 1842, va determina multiple neînţelegeri[31]. Pentru a pune capăt numeroaselor jalbe, Sfatul Administrativ, în urma referatului Departamentului de Finanţe, hotărăşte şi comunică acestuia din urmă, la 24 februarie 1844, „că cercarea depărtărei de la un loc pînă la altul, cerşută de Aşezămînt (se referă la aşezămîntul din 1842 — n.n.), pentru statornicirea de iarmaroace şi tîrguri, să se facă cu pasul boului, la o vreme uscată şi pe drumul ce este în direcţie şi fără cotituri cu fiinţa de faţă a unui înadins rînduit din partea ocîrmuirei şi a vechililor îmbelor părţi"[32]. Bineînţeles sistemul preconizat pentru măsurarea distanţei, atît de larg şi aproximativ, nu va înlătura cu nimic conflictele care nu vor conteni în anii următori[33].

---

[24] *Ibidem*, p. 247—251, 470—471 (nr. 102, 105, 106) etc.

[25] *Ibidem*, document nr. 168, p. 263; Vezi şi Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 281, f. 66; actul completat cu măsurile ulterioare din 1844 şi 1852 este publicat şi în *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei*, tomul II, Iaşi, 1856, p. 119.

[26] După 1832, orice jalbă pentru înfiinţare de tîrg sau iarmaroc, adresată Visteriei sau domnitorului, ajungea pînă la privighetorul de ocol care cerceta dacă prin acordarea privilegiului, „nu erau stingherite" moşiile sau localităţile învecinate cu solicitantul (Cf. nota anterioară nr. 22).

[27] *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), p. 263.

[28] *Ibidem*.

[29] *Ibidem*.

[30] Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 281, f. 81; Documentul este menţionat şi în: *Documente privitoare la istoria economică a României* (. . .), p. 263.

[31] A se vedea *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), document nr. 192, p. 287—288, nr. 196—200, p. 290—295 etc.

[32] *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, tomul II, Iaşi, 1856, p. 119.

[33] *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), nr. 222, 227, 232 şi din anexă nr. 141, 143 etc.

După aplicarea aşezămîntului din 1842 continuă să crească numărul tîrgurilor şi iarmaroacelor. Între anii 1842—1846 s-au înfiinţat noi iarmaroace şi zile de tîrg în 42 de localităţi [34]. O nouă statistică a iarmaroacelor şi zilelor de tîrg, alcătuită la sfîrşitul anului 1849, probabil tot în scopul popularizării acestora, este edificatoare în privinţa ariei de răspîndire a formelor comerţului periodic. La 5 septembrie 1849, Visteria prin porunci către isprăvnicii cerea acestora să comunice în termen de „zece zile“ proprietăţile şi localităţile din fiecare ţinut la care se găsesc statornicite iarmaroace şi zile de tîrg şi la ce date [35]. Răspunsurile trimise de la cele 13 ţinuturi [36], în intervalul de timp septembrie 1849 — februarie 1850 [37], totalizează un număr de 98 de localităţi cu 59 de zile de tîrg săptămînal şi 192 de iarmaroace [38].

Comparativ cu datele statisticii anterioare, din anul 1842, se constată o creştere simţitoare a numărului localităţilor cu zile de tîrg şi iarmaroace şi a zilelor de tîrg, în timp ce numărul iarmaroacelor este mult mai redus. Această

[34] *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 şi 1864* (...), p. 282—283.

[35] Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 549, f. 2. Neprimindu-se la timp datele de la anumite ţinuturi se vor mai face două reveniri la circulara iniţială din 5 septembrie, la 27 octombrie şi 5 noiembrie 1849 (Ibidem, f. 25 şi 35).

[36] Evident în totală discordanţă cu realitatea, Isprăvnicia Botoşani răspundea după a treia revenire a Visteriei că „după cercetarea făcută în cuprinsul acestui ţinut, nici pe o moşie nu se găsesc statornicite iarmaroace sau zile de tîrg“ (Ibidem, f. 45). De fapt, Botoşanii este singurul ţinut de la care nu avem date pentru anul 1849.

[37] Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 549, 63 f.

[38] Dăm aici situaţia zilelor de tîrg şi iarmaroacelor pe ţinuturi :

Ţinutul	Moşia sau localitatea	Zile de tîrg	Iarmaroace
Fălciu	8	7	3
Suceava	5	1	5
Vaslui	6	6	6*
Galaţi	5	3	23
Tecuci	5	6	—
Neamţ	12	3	27
Tutova	5	4	4
Putna	8	6	21
Roman	11	—	11*
Iaşi	8	—	8
Dorohoi	6	9	30
Bacău	11	6	42
Botoşani	8	8	12**
Total	98	59	192

(Datele sînt extrase din adresele isprăvniciilor : Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 549, f. 6—63.

* La ţinuturile Vaslui şi Roman sînt date la un loc iarmaroacele şi zilele de tîrg.

** Datele pentru ţinutul Botoşani sînt acelea din ianuarie 1853 (Ibidem, dosar nr. 1273, f. 5 verso).

situaţie, rezultat al unei cercetări cu caracter general [39], se pare că reflectă mai mult starea de fapt decît pe aceea de drept. Dintre iarmaroacele şi zilele de tîrg legiferate pînă către mijlocul secolului trecut unele nici nu au ajuns să mai funcţioneze iar altele şi-au încetat existenţa pe parcursul anilor [40]. Este foarte dificil — poate chiar imposibil — să precizăm numărul iarmaroacelor şi tîrgurilor care îşi desfăşurau activitatea la un monent dat. Totuşi, în preajma anului 1848 peste jumătate din numărul iarmaroacelor legiferate, practic, nu puteau să-şi mai asigure viabilitatea în măsura impusă de această formă a comerţului periodic. Cu excepţia iarmaroacelor tradiţionale, din localităţile mai însemnate, care ţineau mai multe zile şi se bucurau de o afluenţă de cumpărători şi vînzători, restul aveau o durată redusă, la cel mult o zi, şi antrenau locuitori numai din zonele imediat învecinate. Un indiciu în această privinţă îl constituie şi restrîngerea sferei de publicare a lor. Dacă în anii 1840—1842 iarmaroacele nou înfiinţate se aduceau la cunoştinţa locuitorilor din cîteva ţinuturi învecinate [41], în jurul anului 1845 acest lucru se limita numai la ţinutul unde urma să se facă iarmarocul [42]. Semnalăm apoi grija stăpînilor de moşii şi obştii tîrgurilor de a da viaţă iarmaroacelor legiferate. În acest scop foloseau cele mai diferite mijloace: întemeierea de iarmaroace în locurile cele mai priincioase, străduinţa continuă de a da toate înlesnirile negustorilor şi locuitorilor care veneau la iarmaroace — prin dreptul de a face dugheni, scutiri de taxe, asigurarea imaşului pentru vite — schimbarea zilelor de tîrg sau a datei iarmaroacelor în cazul cînd nu erau potrivite, republicarea dreptului de iarmaroc etc. [43].

Înmulţirea numărului de iarmaroace pînă la mijlocul secolului trecut alături de dorinţa crescîndă a tuturor proprietarilor şi tîrgurilor de a avea cît mai multe iarmaroace şi zile de tîrg, face de-a dreptul anacronică dispoziţia privitoare la distanţa de 4 ceasuri între localităţile care se bucurau de asemenea privilegiu. Situaţia aceasta impunea modificarea aşezămîntului din 1842, care era din ce în ce mai greu de aplicat. Deja din anii 1850—1851 se preconizase ca la acordarea dreptului de iarmaroace şi zile de tîrg să se aibă în vedere doar ca la moşiile şi tîrgurile învecinate, să nu coincidă datele şi zilele stabilite [44].

---

[39] În acţiunea de depistare a localităţilor cu iarmaroace şi zile de tîrg la jumătate din ţinuturi s-a manifestat o vădită lipsă de interes pentru aceasta. (Vezi în acest sens nota anterioară nr. 35 şi Arh. st. Iaşi, 1768, op. 2017, dosar nr. 549, f. 43). Desigur răspunsurile primite de la Botoşani, Tutova, Suceava, Roman, Vaslui şi Iaşi, departe de a fi concludente, nu ne oferă situaţia reală din aceste ţinuturi (Cf. Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 549, f. 11, 14, 31, 45, 52, şi 55).

[40] Cf. D. Ciurea, *op. cit.*, p. 130, 131; Pentru diferite localităţi în care nu mai funcţionau iarmaroacele legiuite a se vedea şi Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017 dosar nr. 1023, f. 4—5; *Ibidem*, dosar nr. 1273, f. 5, 10—12, 17, 27, 41, 44—45, 48—49).

[41] *Ibidem*, dosar nr. 281, f. 301, ş.a.

[42] *Ibidem*, tr. 1316, op. 1488, dosar nr. 1132 f. 5—6 (pentru Căiuţi-Bacău); *Ibidem*, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 775, f. 104 (pentru Boţîrlău — Putna); ş.a.

[43] Pentru unele date a se vedea Arh. st. Iaşi, tr. 766, op. 868, dosar nr. 538, f. 25; *Ibidem*, tr. 875, op. 997, dosar nr. 429, f. 6; *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), nr. 212, 213, 223, 241, 244 ş.a.

[44] Neînţelegerile ivite în 1850—1851 între proprietarii moşiilor Codăeşti şi Gugeşti (Vaslui) Tămăşani (Bacău), în privinţa tîrgurilor şi iarmaroacelor sînt soluţionate de Sfatul cîrmuitor în sensul „ca ziua de iarmaroc să nu fie deopotrivă cu aceia ce ar fi la satele unde sînt înfiinţate zile de iarmaroc mai în apropiere" (*Analele parlamentare ale României*, tomul XVII/2, Bucureşti 1915, p. 91; Vezi şi Arh. St. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 609, f. 13; *Ibidem*, dosar nr., 596, f. 63).

După raportul Visteriei [45], Sfatul cîrmuitor prin anaforaua nr. 694 din 5 martie 1852 către domnitor [46], plecînd de la neînţelegerile care s-au ivit în „statornicirea adunărilor de iarmaroace" [47] reliefează „trebuinţa de a să aşeza o pravilă care să slujească de temeiu pe viitorime la înfiinţarea unor asemenea tîrguşoare şi iarmaroace pe la osebite moşii" [48]. Pe baza anaforalei, încuviinţată de domnitor la 23 martie [49], Divanul obştesc, în şedinţa de la 8 aprilie 1852, a adoptat noua legiuire [50]. În esenţă se prevedea „ca fără consideraţie de depărtare să se dea voie de tîrguşoare, iarmaroace şi zile de tîrg numai ca zilele de iarmaroace şi de tîrg să fie deosebite de acelea de la moşiile învecinate, lucru ce se va lua în consideraţie pînă la 4 ceasuri" [51]. Noua reglementare, care de drept era o amendare a aşezămîntului anterior din 1842 [52], întărită de domnitor la 29 aprilie [53], este adusă la cunoştinţa Departamentului de Finanţe spre aplicare [54]. O dată cu aceasta toate chestiunile privitoare la înfiinţarea de tîrguri şi iarmaroace treceau în sarcina acestui departament, ajungîndu-se şi la o simplificare a procedurii de acordare a acestui drept.

Prin această ultimă legiuire se deschidea perspectiva largă, practic nelimitată, ca fiecare moşie, fiecare sat sau tîrguşor să poată înfiinţa iarmaroace şi zile de tîrg. Începea astfel o ultimă perioadă mai însemnată din existenţa iarmaroacelor în care numărul lor continuă să sporească. În acest sens sînt edificatoare datele oferite de situaţia statistică întocmită la începutul anului 1853.

Urmărindu-se publicarea iarmaroacelor şi zilelor de tîrg ce se ţineau în Moldova „pentru înlesnirea intereselor comerciale" — după cum se arăta în adresa redacţiei „foilor oficiale" către Departamentul de Finanţe [55] — în octombrie 1852 se va încerca întocmirea unei statistici a acestora. La 30 octombrie, secţia a III-a a Departamentului de Finanţe înainta redacţiei lista cuprinzînd „Iarmaroacele şi tîrgurile din Moldova" [56], reproducere fidelă a statisticii din

---

[45] Referindu-se la aşezămîntul din 1842, raportul Visteriei către Sfatul cîrmuitor din 28 februarie 1852, arăta că „această regulă s-au şi păzit pînă acum". Dar, în aplicarea ei, s-au ivit dese neînţelegeri, ceea ce face necesară o nouă „pravilă" asupra înfiinţării de tîrguri şi iarmaroace (Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1016, f. 1).

[46] *Analele parlamentare ale României*, tomul XVII/2, Bucureşti, 1915, p. 91—92.

[47] *Ibidem*, p. 91 (Vezi şi nota anterioară nr. 44).

[48] În esenţă, Sfatul propunea ca la acordarea privilegiului pentru zile de tîrg sau iarmaroace să se aibă în vedere doar ca să nu coincidă datele pentru localităţile aflate „mai în apropiere" (*Ibidem*, p. 91).

[49] La 26 martie 1852, Secretariatul de stat trimite Divanului obştesc copie de pe anaforaua Sfatului cîrmuitor nr. 694 (încuviinţată de domnitor la 23 martie) „pentru a să statornici legiuire trebuitoare la cazul cererilor de a se înfiinţa tîrguşoare, zile tîrg şi iarmaroace pe la osebite moşii" *(Ibidem)*.

[50] *Ibidem*, p. 13—14 şi 91. Prin anaforaua nr. 23, din 12 aprilie 1852, Divanul obştesc aduce la cunoştinţa domnitorului hotărîrea luată (*Ibidem*, p. 99).

[51] *Ibidem*. În Divan se va veni cu precizarea, nu lipsită de însemnătate, că „mărginirea aceasta a deosebirei zilelor se va socoti pînă în depărtare de 4 ceasuri" (*Ibidem*, p. 91).

[52] În „Manualul administrativ al Principatului Moldovei", textul legiuirii din 1852 este inclus în aşezămîntul din 1842, fiind considerat ca o precizare la acest act legislativ *(Loc. cit.*, tomul al II-lea Iaşi, 1856, p. 119).

[53] *Analele parlamentare ale României*, tomul XVII/2, Bucureşti, 1915, p. 92.

[54] La 8 iulie 1852, Secretariatul de Stat trimitea Departamentului de finanţe legiurea „spre cuvenita urmare" (Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1016, f. 3 şi 4). Textul legii este publicat şi în „Buletinul oficial", nr. 57, 20 iulie 1852.

[55] Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1023, f. 2 (Adresa din 13 octombrie 1852).

[56] Ibidem, f. 4—5.

1842[57]. Fireşte o asemenea situaţie, departe de realităţile anului 1852, era inutilizabilă. De aceea, în decembrie, acelaşi an, Departamentul de Finanţe cerea de la isprăvnicii — „după o neapărată trebuinţă ce urmează" — să trimită „cît se poate mai neîntîrziat, lămurire despre iarmaroacele ce sînt pe la moşiile şi tîrgurile din cuprinsul acelui ţinut, cu arătare unde anume sînt înfiinţate tîrguşoare, zi de tîrg şi iarmaroace şi în ce anume zile"[58]. Centralizînd datele de la cele 13 ţinuturi ale Moldovei[59] — trimise la Visterie în cursul lunilor ianuarie şi februarie 1853 — ajungem la un total de 116 de localităţi cu 79 de zile de tîrg şi 354 de iarmaroace[60].

După 1852 continuă să se acorde privilegii pentru înfiinţarea de noi iarmaroace şi zile de tîrg[61], paralel cu intărirea dreptului de a întemeia tîrguri, în

---

[57] Comparînd lista din 1 octombrie 1852 (pe care, de fapt, anul 1852 este tăiat şi scris deasupra 1843) cu aceea din 1842, lipsesc din prima două localităţi: Răcăciuni şi Fălticeni. (*Ibidem* şi: *Documente privitoare la istoria economică a României* (...), p. 272—273).

[58] Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1273, f. 3 (Adresa din 30 decembrie 1852).

[59] Pentru ţinutul Dorohoiului, neavînd date din 1853, folosim situaţia din februarie 1850 (Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 549, f. 58).

[60] Dăm situaţia numerică a iarmaroacelor şi zilelor de tîrg, defalcată pe ţinuturi:

Ţinutul	Numărul localităţilor	Zile de tîrg	Iarmaroace
Botoşani	8	8	12
Vaslui	6	5	31
Tutova	4	5	20
Tecuci	7	7	2
Fălciu	7	5	2
Roman	23	6	31
Putna	8	6	21
Galaţi	7	5	73
Iaşi	9	8	27
Suceava	9	4	39
Bacău	12	8	43
Neamţ	10	3	23
Dorohoi	6	9	30*
Total	116	79	354

(Datele sînt extrase din adresele isprăvniciilor către Visterie: Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1273, f. 5—45).

* A se vedea nota anterioară nr. 59.

Datele statistice de mai sus vor fi publicate în gazeta „Săptămîna, Foae sătească", anul I, Iaşi, nr. 2, 5, 9, 13, 16, 21, 25, 30, 35, 36, 39, şi 45, din lunile mai 1853 — aprilie 1854.

[61] Pentru tîrgurile, iarmaroacele şi zilele de tîrg înfiinţate de la 1851 pînă la 1858 a se vedea unele date în: Arh. st. Iaşi, tr. 1768, op. 2017, dosar nr. 1273, f. 134, 135,142, 136 şi 137 (Se dă un total de 24 „acte slobozite pentru înfiinţare de

sensul de așezări permanente. Afluxul pentru înființarea de iarmaroace, ducea firește la limitarea sferei lor de activitate. Un număr foarte redus de iarmaroace mai erau acum puternice centre de schimb, cu o participare mai largă și cu volum de afaceri mai însemnat [62]. Cele mai multe dintre ele aveau un caracter strict local. De fapt și de drept, aceste forme tipice ale comerțului periodic nu mai păstrau aproape nimic din trăsăturile vechilor iarmaroace din orînduirea feudală. De data aceasta creșterea lor numerică era o consecință firească, izvorîtă din necesitatea antrenării la schimb a unor mase cît mai mari de locuitori.

Dar, limitarea sferei de acțiune a zilelor de tîrg și a iarmaroacelor constituie, totodată, și un indiciu al decăderii în care intraseră aceste forme de schimb, desuete deja pentru anii din preajma și de după realizarea Unirii Principatelor. În acești ani, o dată cu progresele înregistrate pe ansamblul economiei Principatelor, comerțul va crește simțitor. De asemenea se extind și se modernizează căile de comunicație, transporturile se perfecționează, vechile bariere feudale cădeau în fața noului care se dezvolta. Dispărînd condițiile istorice care au generat aceste forme de schimb și ele trebuie să decadă, cedînd treptat locul comerțului larg și liber, aflat în plin avînt după 1859. Extinderea rețelei de căi ferate și, în general, dezvoltarea transporturilor, au dat o anumită lovitură iarmaroacelor și bîlciurilor, fără însă să se ajungă la suprimarea lor.

De fapt, după 1864, evoluția iarmaroacelor urmează două direcții bine definite, în funcție de condițiile noi din țară. Unele constituite în locuri prielnice, au devenit mici așezări populate. Mare parte dintre ele, înființate întîmplător în locuri izolate, slab populate și-au încetat existența. Dispărînd iarmaroacele lunare s-au mai menținut, prin unele orașe și în tîrguri, bîlciurile anuale cu un caracter mai larg. În asezările rurale mai importante și în orașe vor rămîne zile săptămînale de tîrg [63], numite, pînă astăzi, și iarmaroace.

În condițiile perioadei de trecere de la feudalism la capitalism, formele de schimb cu caracter periodic cunosc un nou stadiu de dezvoltare. Se face acum trecerea de la iarmarocul specific orînduirii feudale — care deservise o economie închisă, cu o producție de mărfuri slab dezvoltată — la noul iarmaroc, mai mic ca volum de schimb, dar mult mai larg ca arie de răspîndire. Iarmaroacele și zilele de tîrg vor alcătui în perioada regulamentară o rețea care va cuprinde întreaga țară. Acestea au antrenat la activitatea de schimb, atît boierimea și elementele burgheze în formare, cît și masele largi țărănești. De aici decurge

---

tîrguri" — f. 136 și 137) ; *Documente privitoare la istoria economică a României* (...) p. 395—397 și unele documente de la p. 366—418.

[62] Pentru perioada regulamentară ca și pentru epoca anterioară, lipsesc informațiile cu privire la activitatea iarmaroacelor, volumul schimbului, felul mărfurilor, participanți etc. Din puținele date care se cunosc, putem totuși considera ca iarmaroace mai însemnate pe acelea din : Fălticeni, Cașin, Iași, Băcești (Roman), Galați, Bîrlad ș.a. (Cf. *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864* (...), p. 285—286).

[63] Pentru evoluția formelor comerțului periodic din a doua jumătate a secolului trecut și de la începutul secolului nostru sînt interesante datele cuprinse în tabelele „tîrgurilor periodice", alcătuite în 1910 cu prilejul intrării în vigoare a legii pentru repausul duminical din acel an (Arhiva istorică centrală, fond Președenția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 12/1910, f. 243—252 ; *Idem*, fond Ministerul de Interne, dosar nr. 81/1873 ; 16/1876 ; 19/1877 etc.).

atît necesitatea reglementării, mai precise, a modalității înființării tîrgurilor și iarmaroacelor cît și grija pentru ținerea evidenței lor, în scopul realizării unei largi popularizări.

Pentru formele comerțului periodic, anii 1832—1864 au însemnat, la început, o epocă de maximă dezvoltare cantitativă. Către sfîrșitul acestei perioade se înregistrează o scădere treptată a însemnătății acestora în cadrul comerțului intern liber, aflat în plin avînt.